TÜRKİYE'DE DIŞ TİCARET VE LOJİSTİK

Uygulamalı ve Teorik Seçme Konular

Editör
İlkay Noyan Yalman

nobel

TÜRKİYE'DE DIŞ TİCARET VE LOJİSTİK - UYGULAMALI VE TEORİK SEÇME KONULAR
Editör: İlkay Noyan Yalman

Yayın No. : 3178
İşletme No. : 213
ISBN : 978-625-406-929-1
E-ISBN : 978-625-406-928-4
Basım Sayısı : 1. Basım, Aralık 2020

© Copyright 2020, NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD. ŞTİ. SERTİFİKA NO.: 40340
Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.ne aittir. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Nobel Yayın Grubu, 1984 yılından itibaren ulusal ve 2011 yılından itibaren ise uluslararası düzeyde düzenli olarak faaliyet yürütmekte ve yayınladığı kitaplar, ulusal ve uluslararası düzeydeki yükseköğretim kurumları kataloglarında yer almaktadır.

Genel Yayın Yönetmeni:Nevzat Argun -nargun@nobelyayin.com-
Yayın Koordinatörü :Gülfem Dursun -gulfem@nobelyayin.com-

Redaksiyon : Süleyman Gezgin -suleyman@nobelyayin.com-
Sayfa Tasarım : Leyla Kurt -leyla@nobelyayin.com-
Kapak Tasarım : Mehtap Bayraktar -mehtap@nobelyayin.com-
Baskı Sorumlusu : Yavuz Şahin -yavuz@nobelyayin.com-
Baskı ve Cilt : Atalay Konfeksiyon Matbaacılık ve Reklam İnşaat Turizm Otomotiv San. ve Tic. Ltd. Şti. Sertifika No: 47911
Zübeyde Hanım Mah. Süzgün Cad. No.: 7 Altındağ/Ankara

Kütüphane Bilgi Kartı

Noyan Yalman, İlkay.
Türkiye'de Dış Ticaret ve Lojistik - Uygulamalı ve Teorik Seçme Konular / *Editör: İlkay Noyan Yalman*
1. Basım. X + 430 s. 16x23,5 cm. Kaynakça var, dizin yok.
ISBN: 978-625-406-929-1
E-ISBN : 978-625-406-928-4
1. Uluslararası İktisat 2. Dış Ticaret 3. Lojistik

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.
Adres: Bahçekapı mh. 2465 sk. Oto Sanayi Sitesi No:7 Bodrum Kat Şaşmaz-ANKARA - siparis@nobelyayin.com-
Telefon: +90 312 278 50 77 - **Faks:** 0 312 278 21 65
E-Satış: www.nobelkitap.com - esatis@nobelkitap.com / www.atlaskitap.com - info@atlaskitap.com

Dağıtım ve Satış Noktaları: Alfa Basım Dağıtım, Arasta, Arkadaş Kitabevi, D&R Mağazaları, Dost Dağıtım, Ekip Dağıtım, Kida Dağıtım, Kitapsan, Nezih Kitabevleri, Pandora, Prefix, Remzi Kitabevleri

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM YAZARLARI III
ÖNSÖZ VII

1. KISIM
TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETİ VE MAKROEKONOMİK DİNAMİKLERLE İLİŞKİLERİ

BİRİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE YÜKSEK TEKNOLOJİ ÜRÜN İHRACATI VE CARİ AÇIK İLİŞKİSİ

1. Giriş 3
2. Teorik Çerçeve ve Kavramsal Yaklaşım 4
   2.1. Geleneksel Dış Ticaret Teorileri 5
   2.2. Dış Ticarette Korumacılık 9
   2.3. Yeni Dış Ticaret Teorileri 11
3. Ödemeler Bilançosu Sorunu: Türkiye'de Cari Açık ve Belirleyicileri 14
4. Uluslararası Rekabet Gücü ve Belirleyicileri 24
   4.1. Dünya Ekonomik Forumu (WEF) Küresel Rekabet Gücü Endeksi 25
   4.2. Uluslararası Yönetim Geliştirme Merkezi Endeksi (IMD) 26
   4.3. Rekabetçi Endüstriyel Performans Endeksi 26
5. Türkiye'nin Uluslararası Rekabet Düzeyi: Yüksek Teknoloji Ürünü Potansiyeli ve Cari Açık İlişkisi 27
6. Sonuç 30
Kaynakça 32

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE DIŞ TİCARET VE ENFLASYON ARASINDAKİ İLİŞKİ

1. Giriş 35
2. Dış Ticaretin Özellikleri ve Politika Yapıları 37
3. Dış Ticaret ve Enflasyon İlişkileri 39
4. Türkiye'de Uluslararası Ticaret ve Enflasyon 41
5. Literatür Özeti 45
5. Ekonometrik Analiz 48
6. Sonuç 50
Kaynakça 51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE DIŞ TİCARET VE İSTİHDAM İLİŞKİSİ

1. Giriş 53
2.Türkiye'de Dış Ticaret ve İstihdamın Gelişimi 55
2.1.Türkiye'de Dış Ticaretin Gelişimi 56
2.2.Türkiye'de İstihdamın Gelişimi 58
3. Literatür Özeti 60
4. Ekonometrik Analiz 65
4.1. Veri Seti 65
4.2. Yöntem ve Bulgular 65
5. Sonuç 70
Kaynakça 72

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
REEL EFEKTİF DÖVİZ KURU VE DIŞ TİCARET HACMİ ARASINDAKİ NEDENSELLİK İLİŞKİSİNİN TÜRKİYE İÇİN ANALİZİ

1. Giriş 75
2. Döviz Kuru ve Dış Ticaret Hacminin Teorik Çerçevesi 76
3. Literatür 78
4. Ekonometrik Analiz 81
4.1. Balcılar vd. (2010) Boostrap Rolling Window Nedensellik Testi 83
4.2. Breitung ve Candelon (2006) Frequency Domain Nedensellik Testi 85
5. Sonuç 87
Kaynakça 88

BEŞİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE DIŞ TİCARET VE BÜYÜME İLİŞKİSİ

1. Giriş 91
2. Türkiye Dış Ticaretinin Gelişimi 92
3. Dış Ticaret ve Büyüme İlişkisi 108
4. Dış Ticaret Açısından Ekonomide Kilit Endüstrilerin Belirlenmesi 110
5. Sonuç ve Değerlendirme 113
Kaynakça 114

ALTINCI BÖLÜM
TÜRKİYE'NİN ENERJİ TİCARETİ VE ENERJİ AÇIĞINA DAİR DEĞERLENDİRMELER

1. Giriş 117
2. Türkiye'nin Enerji Görünümü 119
3. Türkiye'nin Fosil Yakıt Kaynaklarına Göre Enerji Ticareti 121
3.1. Kömür Ticareti 121
3.2. Doğalgaz Ticareti 124
3.3. Petrol Ticareti 126
4. Türkiye'nin Enerji Açığına Dair Değerlendirmeler 130
5. Sonuç 134
Kaynakça 137

2. KISIM
TÜRKİYE'NİN BÖLGESEL DIŞ TİCARET İLİŞKİLERİ

BİRİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE VE TÜRK CUMHURİYETLERİ DIŞ TİCARET İLİŞKİLERİ

1. Giriş 141
2. Sosyalizm ve Çöküşüne Yol Açan Gelişmeler 143
3. Geçiş Ekonomileri ve Bunların Arasında Türk Cumhuriyetleri 148
4. Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri Arasındaki Ticari İlişkilerde Gelişmeler 150
5. Sonuç 158
Kaynakça 161

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE-AZERBAYCAN EKONOMİK İLİŞKİLERİ

1. Giriş 163
1. Azerbaycan'ın Genel Ekonomik Yapısı 166
2. Türkiye Azerbaycan Ekonomik İlişkileri 169
3. Karabağ Zaferinin Ekonomik İlişkilere Etkisi 173
4. Sonuç, Değerlendirme ve Öneriler 176
Kaynakça 177

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ İLE DIŞ TİCARET İLİŞKİLERİ

1. Giriş 179
1. Türkiye ile Avrupa Birliği Dış Ticaretine Genel Bir Bakış 181
2. Türkiye ile Avrupa Birliği Dış Ticaretinin Ülke Düzeyinde Değerlendirilmesi 184
4. Türkiye ve Avrupa Birliği Dış Ticaretinin Ürün Düzeyinde Değerlendirilmesi 188
5. Sonuç 203
Kaynakça 205

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
SİYASİ GELİŞMELER BAĞLAMINDA TÜRKİYE-İSRAİL DIŞ TİCARETİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

1. Giriş 207
2. Türkiye-İsrail Siyasi İlişkileri 208
3. Türkiye-İsrail Ticari İlişkileri 210
3.1. Türkiye-İsrail Dış Ticaretinin Genel Görünümü 210
3.2. BEC'E Göre Türkiye-İsrail Dış Ticareti 212
3.3. SITC'ye Göre Türkiye-İsrail Dış Ticareti 215
3.4. Analiz 217
4. Sonuç 222
Teşekkür 223
Kaynakça 223

BEŞİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETİ VE ANADOLU KAPLANLARI

1. Giriş 225
2. Türkiye'nin Dış Ticareti 227
3. Anadolu Kaplanlarının Dış Ticaret Yapısı 235
4. Sonuç 245
Kaynakça 246

3. KISIM
TÜRKİYE'DE ULUSLARARASI TİCARET VE LOJİSTİK

BİRİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE LOJİSTİK UYGULAMALARI VE LOJİSTİK PERFORMANS ENDEKSİ

1. Giriş 251
2. Literatür Taraması 252
3. Lojistik Performans Endeksi 256
4. Lojistik Performans Endeksi Alt Kriterleri 258
5. Sonuç 261
Kaynakça 261

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE VE G-8 ÜLKELERİNİN DIŞ TİCARET VE LOJİSTİK PERFORMANSLARI ÜZERİNE BİR ANALİZ

1. Giriş 263
2. Literatür Taraması 264
3. Metodoloji 266
   3.1. SD Yöntemi 266
   3.2. MOORA-Oran Yöntemi 266
4. Uygulama 267
5. Sonuçlar 273
Kaynakça 274

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE LOJİSTİK SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER VE DIŞ TİCARET ÜZERİNE ETKİLERİ

Giriş 275
1. Türkiye'de Lojistik Sektörü ve Dış Ticaret Üzerine Yapılan Çalışmalar 276
2. Türkiye'de Lojistik Sektöründeki Gelişmeler 279
2.1. Taşımacılık Alanındaki Gelişmeler 279
2.2. Türkiye'de Lojistik Köy Çalışmaları ve Bu Alandaki Gelişmeler 286
3. Türkiye'de Lojistik Gelişmelerin Dış Ticaret Üzerindeki Etkileri 287
4. Sonuç 290
Kaynakça 290

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BİR LOJİSTİK FİRMASININ PERFORMANS ANALİZİ: REYSAŞ LOJİSTİK ÖRNEĞİ

1. Giriş 293
2. Literatür İncelemesi 295
3. Metodoloji 298
3.1. SD Uygulama Prosedürü 298
3.2. SWARA Yöntemi Uygulama Prosedürü 299
3.3. Birleştirilmiş Ağırlıklandırma Yöntemi Uygulama Prosedürü 300
3.4. OCRA Yöntemi Uygulama Prosedürü 300
4. Uygulama 302
4.1.Çalışmada Kullanılan Veriler 302
4.2. SD Yöntemi Uygulaması 303
4.3. SWARA Yöntemi Uygulaması 304
4.4. Birleştirilmiş Ağırlıklandırma Yöntemi Uygulaması 306
4.5. OCRA Yöntemi Uygulaması 307
5. Sonuç 309
Kaynakça 310

4. KISIM
TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETİ VE FİNANSMANI

BİRİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARI ETKİLEYEN EKONOMİK FAKTÖRLER

1. Giriş 317
2. Doğrudan Yabancı Yatırımlar 318
3. Doğrudan Yabancı Yatırımların Türleri 320
   3.1. Şube Açma veya Yeni Bir Tesis Kurma 320
   3.2. Şirket Birleşmeleri veya Satın Alma 320
   3.3. Uluslararası Ortak Girişimler (Joint Venture) 321
   3.4. Stratejik İş Birlikleri 321
   3.5. Özelleştirmeler 321
   3.6. Lisans Anlaşmaları 322
4. Dünyada ve Türkiye'de Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişimi 322
5. Literatür 324
6. Ekonometrik Analiz 327
7. Sonuç 331
Kaynakça 332

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'NİN SERMAYE İŞLEMLERİ BAKİYESİNDE CARİ İŞLEMLER İLE EKONOMİK ÖZGÜRLÜKLER VE SİYASAL HAKLAR-POLİTİK ÖZGÜRLÜKLERİN YANSIMALARI

1. Giriş 335
2. Dışa Açıklık ve Liberalizasyon Kavramı 337
3. Cari İşlemler Bilançosuna Tasarruf ve Kamu Açığı Perspektifinde Bakış 339
4. Sermaye Gereksinimi ve Cari İşlemler Bilançosu İlişkileri 341
5. Türkiye'de Sermaye Hareketliliği Üzerine Ekonomik ve Siyasal Özgürlükler ile Cari Açığın Etkileri 342
6. Sonuç 352
Kaynakça 353

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DIŞ TİCARET SERMAYE ŞİRKETLERİNİN PİYASA PERFORMANSININ BELİRLEYİCİLERİ

1. Giriş 355
2. Literatür Özeti 357
3. Örneklem ve Ekonometrik Model 361
4.Ampirik Bulgular 362
4.1.Özet İstatistikler 362
4.2.Korelasyon Analizi 362
4.3. Tahmin Sonuçları 363
Sonuç 369
Kaynakça 370

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN DIŞ TİCARET POTANSİYELLERİ

1. Giriş 373
2. KOBİ Tanımlamaları 374
3. Türkiye ve Dünyada KOBİ'ler 376
4. Türkiye'de Girişimlerin Genel Görünümü 378
5. KOBİ'ler ve Dış Ticaret 380
5.1. KOBİ'ler ve İhracat 380
5.2. Türkiye ve Diğer Ülkelerdeki KOBİ'lerin İhracat Performansı 387
5.3. KOBİ'ler ve İthalat 392
5.3.1. Türkiye ve Seçilmiş Ülkelerdeki KOBİ ve Büyük İşletmelerin İthalat Değerleri Açısından Mukayesesi 398
6. KOBİ ve Büyük İşletmeler Açısından Dış Ticaret Dengesi 398
7. KOBİ'lerin Dış Ticarette Avantaj ve Dezavantajları 400
8. Sonuç ve Öneriler 404
Kaynaklar 405

BEŞİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARET POLİTİKALARI VE TEŞVİKLER

1. Giriş 407
1. Dış Ticaret Kavramı ve Önemi 409
2. Türkiye'nin Dış Ticareti ve Politikaları 410
2.1. 1923-1929 Türkiye Dış Ticareti ve Politikaları 411
2.2. 1930-1950 Türkiye Dış Ticareti ve Politikaları 412
2.3. 1950-1960 Türkiye Dış Ticareti ve Politikaları 414
2.4. 1960-1980 Türkiye Dış Ticareti ve Politikaları 415
2.5. 1980-1990 Türkiye Dış Ticareti ve Politikaları 416
2.6. 1990-2000 Türkiye Dış Ticareti ve Politikaları 417
2.7. 2000 ve Sonrası Türkiye Dış Ticareti ve Politikaları 417
3. Dış Ticaret Teşvikleri 419
3.1. İhracat Teşvikleri 419
3.1.1. Firmaları İhracata Yöneltmek Ve Uluslararası Pazarları Tanımak Amacıyla Verilen Destekler 419
3.1.1.1. Yurtdışında Gerçekleştirilen Fuarlara Katılımların Desteklenmesi 421
3.1.1.2. Yurtiçi Fuar Destekleri 421
3.1.2. İşletmelerin Üretim Altyapısı ve Ürün Kalitesini Güçlendirmek Suretiyle Uluslararası Pazardaki Rekabet Yeteneklerini Artırmayı Hedefleyen Destekler 422
3.1.3. Doğrudan Pazarlama, Pazarda Derinleşme ve Markalaşma Faaliyetlerine Verilen Destekler 423
3.1.4. Diğer Destekler 423
3.2. Dâhilde İşleme Rejimi 424
3.3. Hariçte İşleme Rejimi 425
4. Sonuç 425
Kaynakça 427

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETİ VE ANADOLU KAPLANLARI

Yusuf Demir

1. GİRİŞ

İlk kez Fransız ekonomist François Perroux'un 1940'lı yılların ortalarında geliştirdiği kavram olan "büyüme kutbu" kavramıyla birlikte doğan Kalkınma Kutupları Teorisi (Kumral, 1994:61), ekonomi alanında kalkınmanın, herhangi ülkenin tüm bölgelerini aynı anda etkilemeyip, kalkınma için en uygun şartları taşıyan belirli noktalardan başlayıp, bu bölgelerde yoğunlaştığını ve istenilen yoğunluğa ulaştıktan itibaren de çeşitli açılardan değişen nihai etkilerle bütün ekonomiye yayıldığını ifade etmektedir (Dinler, 2012:272). Bu teori ile ifade edilen şey; kalkınmanın ülke baz alındığında o toprakların her yerinde aynı anda başlamasının mümkün olamayacağı; bu kapsamda bazı kriterlerin belirleyici olacağı ve bu kriterlerin ise pazar genişliği, ülkenin çeşitli açılardan altyapısının durumu, ülkedeki hammaddeye yakınlık seviyesi, yan sanayi, işgücü ve sosyal üst yapı gibi nedenler olduğudur. Tüm bu sayılan sebeplerden ötürü bazı bölgeler kalkınmada öncelik kazanacak nihayetinde kalkınma kutuplarının oluşacağını belirtilmektedir.

Ekonomik gelişmenin belirli bölgelerde başlamasının doğal sonucu olarak gelişmeler her bölge için eşit hızda devam etmeyecektir. Bu nedenle bazı bölgeler kendiliğinden (gelişme kutbu) ekonomik işlemlerin merkezi konumu halini alacaktır. Merkez konum haline gelen bölgelerde meydana gelen gelişmeler neticesinde gelişmelerin yayılması diğer bölgelerin gelişmesi için bir sinerji oluşturacaktır. Bununla beraber bu sinerji yayıldığı bölgelerin gelişmesinde

dinamik unsurlar içermektedir (Takım, 2010:261). Metropoller bilindiği üzere kalkınma açısından şehir planlaması hiyerarşisinin en üstünde yer alır. Bu özellikleri itibariyle metropoller; bölgesel kalkınma seyrinin önemli dinamik unsurlarıdır. (Kumral, 1994:61). Bu nedenle kalkınmanın belirli alanlarda özellikle belirli sektörlerde başlamış olması bir tesadüf olmamakla beraber ekonomik kalkınmanın olmazsa olmaz bir parçası görülmektedir (Dinler, 2012:381-382).

Ülkeler arasındaki gelişmişlik kalıbı için ülkeler açısından gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler gibi ifadeler kullanılmakta ve ülkeler açısından görülen bu farklılık ülke ekonomilerinin çeşitli bölge ve kentlerinde de ortaya çıkmaktadır. Ülkelerin gelişme sürecine yön veren ekonomik faktörler dinamik yapıya sahip olmakla beraber ülkeler açısından bölgelerarası ve kentler arası gelişmişlik farklılıklarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Küçüker, 1998:425, Yılmaz, 2010:1). Bölgeler arası dengesizliğin gerçekleşmesine etki eden faktörlerden olan ekonomik, coğrafi, ulaşım, haberleşme ve demografik koşulların her bölgede aynı düzeyde gerçekleşmemesi olarak görülmektedir. Sayılan faktörler arasındaki dengesizliklerin ortadan kaldırılması ise her ülkede iktisat politikalarının amaçları arasında sayılmaktadır (Takım, 2010:272).

Türkiye'de 1980 sonrası ithal ikameci yaklaşımların terkedilmesi ve ihracata dayalı modelin benimsenmesiyle birlikte geleneksel üretim yapan bazı Anadolu kentlerinin beklenmeyen bir başarı yakaladıkları ve yeni sanayi odakları olarak tanımlandıkları görülür. Anadolu Kaplanları olarak da adlandırılan bu başarı odakları; 1980 sonrasında ihracata yönelik ekonomik yeniden yapılanma süreçleri içinde önemli ekonomik gelişme göstermiştir ve Singapur, Hong Kong, Güney Kore ve Tayvan'a atfedilen 'Asya Kaplanları' adlandırılmasına paralel olarak kendilerinden 'Anadolu Kaplanları' olarak bahsedilmeye başlanmıştır (Buğra ve Savaşkan, 2012), ortaya çıkışlarına, coğrafi ve sektörel olarak kümelenmiş üreticilerin, değişen makroekonomik politikalara ve talep dalgalanmalarına firmalar arasındaki işbölümü ve uzmanlaşmadan doğan kolektif bir verimlilikle uyum sağlamaları ve üretimdeki tarihi ve kültürel birikimlerini girişimci ruhlarıyla bütünleştirmelerinin sebep olduğu ifade edilmektedir (Eraydın, 2002, Ansal, 1997, Pınarcıoğlu, 2000,Varol ve Eceral, 2013:181). Bu kapsamda tekstil, gıda gibi sektörlerde emek ya da hammadde üretiminin yoğun olduğu sektörlerde belirli düzeyde gelişme göstermişlerdir. Bu şehirlerde hem ucuz işgücünün varlığı hem de hammaddeye yakınlık, belirli sermaye tabanına sahip olma, kamu desteklerinden yararlanmaları gibi potansiyel özelliklere sahip olma bu gelişmelerde oldukça etkili olmuştur. (Ataay, 2004: 36). Küreselleşmenin nihai sonucu olarak ortaya çıkardığı yeni gelişme dinamiklerinin etkisi ile üretim süreçleri neticesinde gelişen küçük ve orta ölçekli üretim tesislerinin ve faaliyetlerinin yoğunlaştığı adı sayılan sanayi merkezleri Yeni Sanayi Odakları olarak adlandırılmıştır (Eraydın, 2006: 45).

Gelişmelere paralel olarak yeni sanayi odaklarının ortaya çıkışı ile bu süreçten olumlu olarak etkilenen ve bu gelişmelerin görüldüğü orta ve küçük boydaki iller de "Anadolu Kaplanları" olarak adlandırılmaktadır (Öztürk ve Cevher, 2015:191). Anadolu kaplanları olarak nitelendirilen 12 il Afyonkarahisar, Bilecik, Çorum, Denizli, Eskişehir, Gaziantep, Kayseri, Kahramanmaraş, Karaman, Konya, Malatya ve Uşaktır. İşte 1980'li yıllardan itibaren ekonomik canlanmanın yaşandığı Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bulunan bu 12 ilin dış ticaret performanslarını analiz etmek bizim çalışmamızın temel konusunu oluşturmaktadır. Ülkeler genelinde yaşanan rekabetçiliğin dışında gerçekleşen ve artık kent seviyesine inen rekabet algısı, şehirlerin rekabet güçlerine odaklanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu çalışma ile amaçlanan özellikle Anadolu Kaplanları olarak ifade edilen şehirlerdeki dış ticaret performanslarının analiz edilmesi ve bu performansların illerin dış ticarette daha rekabetçi hale gelmelerine imkan tanıyacak politikaların tasarlanmasında kullanılması ve bu politikaların sonuçlarının değerlendirilmesidir

2. TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETİ

1980'li yıllara kadar ithal ikameci bir sanayileşme politikasının izlendiği Türkiye ekonomisinde dünyaya kapalı bir ekonomik model benimsemiştir. 1970'li yıllarda yaşanan ve tüm dünyayı etkileyen petrol krizi ve Batı'da yaşanılan ekonomik sıkıntılar, Türkiye'de dış ticaret hadlerinin bozulmasına, ödemeler dengesi açıklarının artmasına yol açmış yaşanan olumsuzlukların giderilmesi amacıyla uygulanan ayarlanabilir sabit kur sistemi TL'nin aşırı değer kaybetmesini engelleyememiştir. Tüm bu olumsuzlukları önlemek adına dış ödemeler dengesinin sağlanabilmesi için ithalat oranı düşürülerek baskı altına alınmış ve döviz kontrolleri artırılmıştır. Bir diğer taraftan döviz darboğazının yaratmış olduğu olumsuz sonuçlar yüzünden ara ve yatırım malları ithalatı yapılamamış nihai sonuç olarak üretim azalarak işsizlik artmış ve ülkede kıtlıklar ortaya çıkmıştır. 1980 yılına kadar gelinen bu olumsuz süreç sonrasında ithal ikameci sanayileşme politikalarından uzaklaşılmaya başlanmış ve izlenen istikrar politikalarıyla birlikte dışa açık liberal politikalar uygulamaya konulmuştur. Bu süreçte ihracat teşvikinin artışı sağlanmaya çalışılarak serbest piyasa ekonomisinin gereklerine uygun biçimde ithalat ve döviz kontrollerine son verilmiştir. Türkiye ekonomisi uygulanan politikalar neticesinde yeniden yapılandırılmaya çalışılmış ve değişen dünya koşullarına uyum sağlaması hedeflenmiştir (Karluk 1999:443, Kara, 2018:295).

Tablo 1: Türkiye'nin Dış Ticareti (Milyon $)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
İHRACAT	161480,9	166504,9	150982,1	149247	164494,6	177168,8	180832,7
İTHALAT	260822,8	251142,4	213619,2	202189,2	238715,1	231152,5	210345,2
DIŞ TİCARET HACMİ	422303,7	417647,3	364601,3	351436,2	403209,7	408321,2	391177,9
DIŞ TİCARET DENGESİ	-99341,9	-84637,6	-62637,1	-52942,2	-74220,5	-53983,7	-29512,5
KARŞILAMA ORANI (İHRACAT / İTHALAT)	61,91212	66,29898	70,67815	73,8155	68,90833	76,64584	85,9695
İHRACAT / GSYH	19,61996	20,82951	17,51779	17,29911	19,31844	22,59555	23,99289
İTHALAT / GSYH	31,69002	31,41754	24,78529	23,4356	28,03499	29,48046	27,90861
DIŞ TİCARET DENGESİ / GSYH	-12,0701	-10,588	-7,2675	-6,1365	-8,71654	-6,88492	-3,91572
DIŞ TİCARET HACMİ / GSYH	51,30998	52,24706	42,30308	40,73471	47,35343	52,07601	51,90149
CARİ İŞLEMLER HESABI / GSYH	-6,78676	-4,85983	-3,16912	-3,11205	-4,76623	-2,64575	1,153122

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, https://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri

Bir ülkede uygulanan ödemeler dengesi, o ülkede uygulanan ekonomik ve mali politikaların doğrudan bir sonucudur. Bu nedenle bir ülkenin ekonomik performansının bir göstergesi olarak ele alınmaktadır. Ödemeler dengesinin en önemli alt dengesini oluşturan dış ticaret dengesi ise cari denge içinde mal ihracatı ile mal ithalatı arasındaki farkı gösterir. Dış ticaret dengesi = İhracat – İthalat'tır. Dış ticaret dengesinde; İhracat = İthalat ise dış ticaret dengede demektir. İhracat > İthalat ise dış ticaret fazlası, İhracat < İthalat ise dış ticaret açığı var demektir. Türkiye'de incelenen 2013-2019 döneminde, ihracatı, ithalatından düşük kaldığı için hep dış ticaret açığı vardır. Dış ticaret hacmi ise = İhracat + İthalat 'tır. Bir ülkenin dış dünya ile yaptığı ticaretin hacminin göstergesini ithalat ile ihracatın toplamı gösterir. İhracatın ithalatı karşılama oranı = İhracat / İthalat 'tır. Söz konusu oran ise ithalat için gerekli dövizin ne kadarının ihracattan elde edilen dövizlerle karşılandığını ve bu oranın ne kadarının başka yollarla ödenmesi gerektiğini gösterir. 2019 yılından ithalatımızın yaklaşık yüzde 85'i ihracatımız tarafından finanse edilmektedir. Yine bu yılda, milli

gelirimizin yaklaşık yüzde 23'ü ihracatımızdan elde edilirken, yaklaşık yüzde 25'i de ithalat için diğer ülkelere gitmektedir.

Tablo 2: Türkiye'nin Dış Ticareti ve Ekonomik Göstergeleri (Milyon $)

	İhracat	Değ. (%)	İthalat	Değ. (%)	$/TL (Yıllık Ort.)	Değ. (%)	€/TL (Yıllık Ort.)	Değ. (%)	Yİ-ÜFE (%)	Kapasite Kul.Oranı (Yıllık Ort.)	GSYH (Büyüme, %)
2013	161480,9	-	260822,8	-	1,90543	-	2,53084	-	6,9	76,7	8,4
2014	166504,9	3,1	251142,4	-3,7	2,1918	15,0	2,9112	15,0	6,3	75,0	5,1
2015	150982,1	-9,3	213619,2	-14,9	2,72492	24,3	3,02369	3,8	5,7	76,8	6,0
2016	149247	-1,1	202189,2	-5,3	3,02669	11,0	3,34582	10,6	9,9	77,3	3,1
2017	164494,6	10,2	238715,1	18,0	3,65425	20,7	4,12383	23,2	15,5	78,4	7,4
2018	177168,8	7,7	231152,5	-3,1	5,3157	45,4	6,0496	46,6	33,6	74,1	2,8
2019	180832,7	2,0	210345,2	-9,0	5,84815	10,0	6,4926	7,3	7,36	77	0,9

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, https://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri.

Dış ticaret dengesinin, büyümenin ve ihracatın ithalatı karşılama oranının daha net görülmesi için grafikleri oluşturulmuştur. Dış ticaret dengesi incelenen dönemde, dış ticaret açığının giderek azaldığı görülmektedir. Büyüme oranı ise istikrarsız bir seyir izlemiş ve 2014 ve 2017 yılları hariç her yıl giderek daha az bir büyüme oranı elde edilmiştir. Yine bu dönemde ithalat giderleri, 2017 yılı hariç, giderek ihracat gelirlerinden karşılanır hale gelmiştir.

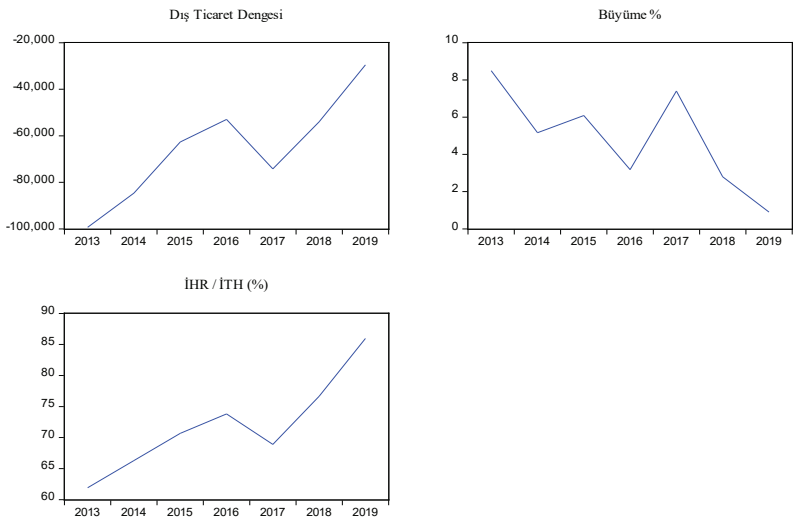

Şekil 1: Türkiye'nin Dış Ticareti ve Ekonomik Göstergeleri

Türkiye'de özellikle 1980 sonrası ekonomi politikalarındaki köklü dönüşüm nedeniyle küresel etkilere ve bölgelerin-illerin kendi içsel dinamiklerine bağlı olarak endüstriyel faaliyetlerin yer seçiminde bir coğrafi farklılaşma görülmekte ve yeni sanayi bölgeleri ortaya çıkmaktadır. Gerek büyük metropollerin servis ekonomileri yönünde gelişmesiyle daha önce buralarda bulunan bazı sanayilerin komşu illere taşınması gerekse bazı illerin "yeni sanayi odakları" biçiminde gelişim göstermeleri ve yine günümüzdeki küresel ortamda gerçekleşen rekabet düzeyinin, ulusal seviyeden daha yerel bir seviyeye geçme eğilimine girmesi, ülkeler seviyesinde gerçekleşen rekabetçi anlayışın artık kent seviyesinde oluşan rekabet algısına geçmesine ve bununla şehirlerin rekabet güçlerine odaklanmasını zorunlu kılmıştır.

Tablo 3: İhracatımızdaki İlk 20 Fasıl (Yıllık, Milyon $)

Sıra No	Fasıl Adı	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1	Motorlu Kara Taşıtları	17597,37	18788,12	18127,25	20425,69	24599,14	27510,77	26900,88
2	Elektriksiz Makina ve Cihazlar, Aksam ve Parçaları	14253,88	14969,27	13405,52	13310,54	14866,24	17080,17	17761,64
3	Demir ve Çelik	9785,707	9118,083	6490,637	6132,583	8163,707	11478,92	10019,01
4	Elektrikli Makina ve Cihazlar, Aksam ve Parçaları	10638,9	10870,62	9241,154	8757,195	9144,314	9757,527	9748,319
5	Örme Giyim Eşyası ve Aksesuarları	9362,24	10127,97	9008,51	8945,833	8951,419	9177,565	9200,169
6	Müstahsalları,Mumlar	10117,7	7500,274	5148,351	3380,09	4799,234	5809,572	8447,379
7	İnciler, Kıymetli Taş ve Metal Mamulleri, Madeni Paralar	7002,594	7721,879	11265,47	12179,04	10883,84	7174,971	7333,011
8	Örülmemiş Giyim Eşyası ve Aksesuarları	6045,828	6601,176	6250,997	6283,532	6398,279	6722,858	6870,714
9	Plastik ve Plastikten Mamul Eşya	5769,37	6277,203	5635,749	5343,602	5837,607	6634,73	6804,501
10	Demir veya Çelikten Eşya	6290,22	6447,763	5584,068	5121,359	5751,961	6741,633	6689,479
11	Yenilen Meyveler, Kabuklu Yemişler	4243,759	4730,483	4785,956	4253,436	4380,058	4344,425	4589,456
12	Mobilyalar	2929,315	3055,601	2847,516	2764,226	2889,616	3474,483	3868,125
13	Alüminyum ve Alüminyum Eşya	2383,67	2636,431	2420,921	2301,381	2562,847	3035,371	3116,275
14	Kauçuk Ve Kauçuktan Eşya	2535,76	2670,627	2229,692	2272,722	2566,383	2890,648	2905,178

15	Tuz Kükürt, Toprak ve Taşlar, Alçılar ve Çimento	2738,91	2556,822	2297,474	2228,57	2630,86	2687,22	2784,539
16	Halılar Ve Diğer Dokumaya Yer Kaplamaları	2196,705	2362,678	2030,912	1933,02	2182,259	2283,304	2553,902
17	Mensucattan Mamul Diğer Eşya, Kullanılmış Eşya, Paçavralar	2462,588	2530,247	2164,219	2250,038	2300,273	2144,545	2113,58
18	Sebze, Meyve, Bitki Parçaları, Sert Kabuklu Yemiş Konserveleri	1889,699	2181,17	2276,19	1924,885	1953,512	1977,089	2088,256
19	Esasını Hububat, Un, Nişasta, Süt Teşkil Eden Müstahzarlar	1551,287	1666,164	1516,026	1511,386	1626,998	1765,83	1912,227
20	İnorganik Kimyasal Müstahsallar	1202,388	1337,665	1269,426	1092,733	1328,444	1872,225	1876,776
	Liste Toplamı	120997,9	124150,2	113996	112411,9	123817	134563,9	137583,4
	Genel İhracat	161480,9	166504,9	150982,1	149247	164494,6	177168,8	180832,7
	Genel İhracat İçindeki Payı (%)	74,93015	74,56253	75,50301	75,31935	75,27115	75,95236	76,08325

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, https://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri.

İhracatımızda en büyük payı Motorlu Kara Taşıtları oluşturmaktadır. Motorlu Kara Taşıtları 2013-2019 yılları arasındaki dönemde 2015 ve 2019 yılları hariç sürekli bir artış göstermektedir. Genel İhracat miktarımız da paralel bir şekilde 2014 yılından sonra 2017 yılına kadar düşüş sergilemiş 2018 yılından sonra tekrar artmaya devam etmiştir.

Tablo 4: İthalatımızdaki İlk 20 Fasıl (Yıllık, Milyon $)

Sıra No	Fasıl Adı	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1	Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar	57.753	56.176	38.652	27.465	37.655	43.613	41.731
2	Elektriksiz Makina ve Cihazlar	31.567	29.061	26.779	28.017	27.932	26.862	22.160
3	Elektrikli Makina ve Cihazlar	18.534	18.864	18.375	19.470	20.605	17.283	15.444
4	Demir ve Çelik	18.678	17.765	14.757	12.697	16.969	18.594	15.050
5	Kıymetli veya Yarı Kıymetli Taşlar	16.244	8.131	4.192	7.214	17.452	12.568	13.367
6	Plastikler ve Mamulleri	14.080	14.373	12.432	11.736	13.336	13.101	11.800
7	Motorlu Kara Taşıtları	17.765	16.656	18.320	18.416	17.914	14.386	10.008
8	Organik Kimyasal Ürünler	5.515	6.089	4.920	4.611	5.786	6.552	5.965
9	Eczacılık Ürünleri	4.353	4.700	4.466	4.259	4.520	4.480	4.911
10	Optik, Fotoğraf, Sinema, Ölçü, Kontrol, Ayar, Tıbbi, Cerrahi Alet vb.	4.710	4.952	4.736	4.747	5.133	4.807	4.505
11	Alüminyum ve Alüminyumdan Eşya	3.346	3.679	3.449	2.900	3.650	4.273	3.637
12	Hava Taşıtları, Uzay Taşıtları ve Bunların Aksam ve Parçalar	2.455	3.120	3.917	4.412	2.769	2.742	3.528
13	Hububat	2.025	2.580	1.775	1.413	1.979	2.309	3.523
14	Bakır ve Bakırdan Eşya	3.824	3.704	2.978	2.742	3.361	3.485	3.039
15	Pamuk, Pamuk İpliği ve Pamuklu Mensucat	3.088	3.158	2.307	2.358	3.024	2.634	2.629
16	Demir veya Çelikten Eşya	3.068	2.914	2.941	3.023	3.084	3.014	2.605
17	Kauçuk ve Kauçuktan Eşya	3.148	2.907	2.562	2.607	3.002	2.870	2.601
18	Kağıt ve Karton, Eşya	3.112	3.191	2.692	2.711	2.825	2.773	2.531
19	Sentetik ve Suni Filamentler, Şeritler	2.115	2.403	2.107	2.139	2.303	2.207	2.280
20	Muhtelif Kimyasal Maddeler	2.156	2.295	2.061	2.039	2.225	2.351	2.194
	LİSTE TOPLAMI	217.536	206.716	174.418	164.979	195.521	190.905	173.509
	GENEL İTHALAT	260.823	251.142	213.619	202.189	238.715	231.152	210.345
	GENEL İTHALAT İÇİNDEKİ PAYI	83,4	82,3	81,6	81,6	81,9	82,6	82,5

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, https://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri.

Tablo 4 incelendiğinde en fazla dışa bağımlı olduğumuz ürünün Mineral Yakıtlar, mineral yağların olduğunu görmekteyiz. Mineral Yakıtlar, mineral yağlar 2013-2019 yıllık periyotta en fazla gidere 2013 yılından sahip olurken gider miktarı yıldan yıla değişiklik göstermiş ancak 2013 yılındaki seviyesine tekrar ulaşamamıştır. Genel ithalat miktarımız 2013 yılından itibaren 2017 yılı hariç sürekli bir düşüş göstermiş 2016 yılında en düşük seviyesine ulaşmıştır.2018-2019 yılları karşılaştırıldığında ithalat oranında en büyük artış Hububat ürününde olmuştur. Tüketicilerin içerisinde bulunduğu anlayış, sahip oldukları sınırlı bütçelerle daha fazla, daha kaliteli malı daha düşük fiyata bulma çabasıdır. Aynı anlayış çerçevesinde ülkeler de ihtiyaç duydukları her malı üreteme kapasitesini haiz olmadıklarından diğer ülkeler ile girdikleri mübadele sonucunda karşı tarafa verdikleri mal karşılığında daha çok mal alabilmeyi dolayısıyla bu ticaretten maksimum seviyede kar sağlamayı isterler. Bir diğer deyişle, her ülke, en düşük fiyatla, daha çok ve daha kaliteli mala sahip olabilmek için dış ülkelerle ticaret yapmayı amaçlar. En düşük fiyata mal veya hizmet satın alabilmek için görülen en uygun yol ise dünya piyasasını her ülkenin rekabetine açık tutmaktır. Söz konusu husus serbest mübadele taraflarının temel amacını oluşturmaktadır.

Tablo 5: İhracatımızda İlk 20 Sırayı Alan Ülkeler (Yıllık, Milyon $)

Sıra	Ülke	2018	Toplam içindeki payı %	2019	Toplam içindeki payı %	Fark	Değişim %
1	Almanya	17.353	9,8	16.617	9,2	-736	-4,2
2	Birleşik Krallık	11.474	6,5	11.279	6,2	-195	-1,7
3	Irak	9.437	5,3	10.223	5,7	786	8,3
4	İtalya	10.047	5,7	9.753	5,4	-294	-2,9
5	A.B.D.	9.073	5,1	8.971	5,0	-102	-1,1
6	İspanya	8.121	4,6	8.139	4,5	18	0,2
7	Fransa	7.655	4,3	7.946	4,4	290	3,8
8	Hollanda	5.101	2,9	5.762	3,2	661	13,0
9	İsrail	4.023	2,3	4.464	2,5	441	11,0
10	Rusya	3.653	2,1	4.152	2,3	500	13,7
11	Romanya	4.137	2,3	4.073	2,3	-64	-1,6
12	Bae	3.254	1,8	3.627	2,0	373	11,5
13	Mısır	3.215	1,8	3.509	1,9	294	9,1
14	Polonya	3.488	2,0	3.449	1,9	-39	-1,1
15	Belçika	4.153	2,3	3.396	1,9	-756	-18,2
16	Suudi Arabistan	2.766	1,6	3.293	1,8	526	19,0
17	İran	2.766	1,6	2.737	1,5	-29	-1,0
18	Çin	3.079	1,7	2.726	1,5	-352	-11,4
19	Bulgaristan	2.817	1,6	2.668	1,5	-149	-5,3
20	Fas	2.036	1,1	2.347	1,3	311	15,3
	Liste Toplamı	**117.648**	**66,4**	**119.133**	**65,9**	**1.485**	**1,3**
	Genel Toplam	**177.169**	**100,0**	**180.833**	**100,0**	**3.664**	**2,1**

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, https://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri

Tablo 5 ihracatımızda ilk sırada yer alan yirmi ülke gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği üzere hem 2018 hem de 2019 yıllarında neredeyse ihracatımızın yüzde onu Almanya'ya yapılmaktadır. Bu ülkeyi sırasıyla Birleşik Krallık, Irak, İtalya ve ABD takip etmektedir. İlk beş sıradaki bu beş ülkeye ihracatımızın yaklaşık yüzde otuzu yani üçte biri yapılmaktadır. Tablo 6'da ise ithalatımızda ilk sırada yer alan yirmi ülke gösterilmiştir. Buna göre, Rusya, Almanya ve Çin yaklaşık olarak ithalatımızın üçte birini yaptığımız ilk üç ülke olarak sıralanmaktadır. İhracatımızın yaklaşık yüzde biri yapılan Çin'den yaklaşık on kat daha fazla miktarda ithalat yapılmaktadır; başka bir deyişle bir satılıp on alınmaktadır.

Tablo 6: İthalatımızda İlk 20 Sırayı Alan Ülkeler (Yıllık, Milyon $)

Sıra	Ülke	2018	Toplam içindeki payı %	2019	Toplam içindeki payı %	Fark	Değişim %
1	Rusya	22.711	9,8	23.115	11,0	404	1,8
2	Almanya	21.535	9,3	19.279	9,2	-2.256	-10,5
3	Çin	21.506	9,3	19.128	9,1	-2.378	-11,1
4	ABD	12.996	5,6	11.847	5,6	-1.148	-8,8
5	İtalya	10.792	4,7	9.350	4,4	-1.442	-13,4
6	Fransa	7.837	3,4	6.760	3,2	-1.076	-13,7
7	Hindistan	7.525	3,3	6.635	3,2	-889	-11,8
8	Güney Kore	6.638	2,9	5.777	2,7	-861	-13,0
9	İngiltere	7.637	3,3	5.638	2,7	-1.999	-26,2
10	İspanya	5.683	2,5	4.446	2,1	-1.237	-21,8
11	BAE	3.810	1,6	4.389	2,1	579	15,2
12	Japonya	4.515	2,0	3.648	1,7	-867	-19,2
13	İran	7.041	3,0	3.608	1,7	-3.432	-48,8
14	İsviçre	2.884	1,2	3.375	1,6	490	17,0
15	Belçika	3.646	1,6	3.229	1,5	-417	-11,4
16	Hollanda	3.449	1,5	3.203	1,5	-246	-7,1
17	Romanya	2.721	1,2	2.771	1,3	50	1,8
18	Ukrayna	2.754	1,2	2.725	1,3	-28	-1,0
19	Irak	1.631	0,7	2.678	1,3	1.047	64,2
20	Brezilya	3.304	1,4	2.655	1,3	-649	-19,6
	LİSTE TOPLAMI	**160.615**	**69,5**	**144.258**	**68,6**	**-16.357**	**-10,2**
	GENEL TOPLAM	**231.152**	**100,0**	**210.345**	**100,0**	**-20.807**	**-9,0**

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, https://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri

3. ANADOLU KAPLANLARININ DIŞ TİCARET YAPISI

Küreselleşme neticesinde yerel kalkınma arasındaki ilişkilere farklı perspektiflerden bakmak mümkündür. İlk olarak küreselleşme kimileri açısından bir tehdit olarak değerlendirilebilir. Bu varsayım ile küreselleşme yerel konularda otonomiyi sarsan, bu sürece direnen yerel ya da bölgesel aktörleri olumsuz etkileyen önemli bir unsurdur. Bu görüşe göre yerel kalkınma, uluslararası koşullar değişmediği sürece imkansız olarak değerlendirilebilir. Bir diğeri; bölgesel ve yerel koşullar; küreselleşmeyi tehdit olarak görenler açısından bu durum ile başa çıkmada bir alternatif olarak görülebilir. Bu, yerel aktörlere kendi güçlerini yeniden kazanma imkanı tanıyan anti-küresel bir değişim çeşididir. Bu bakış açısı, küreselleşmeye politik ve kültürel açıdan direnme cesareti vermektedir. Birinci yaklaşım da sergilenen düşüncenin tersine, bu yaklaşımda yerel aktörler küresel hakimiyete karşı sorumluluk yüklendiklerinden dolayı önemli rol oynarlar. Ancak gözden kaçırılmaması gereken bir hususu her iki görüşün de küreselleşmeyi bir tehdit olarak algılaması oluşturmaktadır. Üçüncüsü; küreselleşmenin yerel kalkınmayı destekleyecek şekilde karşılanması ve bu süreçten istifade edilmesi gereken bir fırsat ve bir tehdit olduğunu kabul eder, yerelleşme ve küreselleşme arasında bir ilişki ve bağlantı kurmaya çalışır. Küreselleşme ile yerel kalkınma arasındaki tamamlayıcılık ilişkisi, bu açıdan önemlidir. Dünya piyasası ürünleri sayesinde tüketimde çeşitlilik ve farklılık oluşmaktadır. Bu şekilde, dünya piyasalarında rekabet edebilecek ürünlere kalite, değer ve yüksek nitelik kazandırdığından yerel düzeyde üretilen ürünler oldukça değerli hale gelmektedir. Yerel ekonomik kalkınma stratejileriyle ilişkili avantaj ve risklerin iyi değerlendirilmesi gerekir. Kalkınma süreci başlamadan önce, yerel aktörler ve yerel yatırımcıların kendi aralarında koordinasyonun ve yerel işbirliğinin gelişmesi önemli ölçüde organizasyonel çaba ve zaman ister. Bu nedenle, zamanın iyi değerlendirilmesi yerel ekonomik kalkınma stratejilerinin başarısını önemli ölçüde etkileyecektir (Çetin, 2007; 156, 157, 169).

Küreselleşmenin kentler açısından ifade ettiği anlam ve bu sürecin onları nasıl etkilediği gibi sorulara verilen cevaplar bu kapsamda gerçekleştirilen ayrıntılı açıklamalar bizi genel itibariyle birbiri ile ters düşen çıkarımlara götürmektedir. Esasen birçok bilim insanı küreselleşmenin yalnızca ulus devletlerin değil şehirlerin de sonu anlamına geldiğini düşünürken bir diğer bir grubu ise kentlerin yepyeni ve oldukça kilit roller üstlenmesini küreselleşmeye bağlamaktadır. Bu görüş ise diğer görüşe nazaran fazlasıyla kabul görmekte ve görüş neticesinde küreselleşmenin bu yaklaşımla yeniden tanımlanması olarak nitelendirilmektedir. Özgen'in de belirttiği gibi küreselleşmenin kentler açısından olası etkileri üretim organizasyonun değişmesi,

sektörel önceliklerin değişmesi, sermaye birikim süreci ile birlikte mekânsal yer seçimi ve dağılımının değişmesi olarak özetlenebilir (Özgen, 2007: 1375, Erkul, 2013:2).

Gelişmiş ülkeler dışındaki ülkelerin temel sorunu olarak görülen iktisadi ve ekonomik kalkınmanın temelinde birtakım soruların cevaplandırılması gerekir. Ülke düzeyinde dengeli bir biçimde kurumsal ve yapısal gelişmenin nasıl sağlanacağı sorusu bunlardan birini oluşturmaktadır. Yapısal gelişmenin sağlanması noktasında iktisadi kalkınmanın alt boyutlarını oluşturan nüfus, sanayi, ticaret, eğitim, sağlık, iş gücü gibi farklı alanlarda gerçekleştirilen politikalar ise önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle bölgesel kalkınma problemi gelişmekte olan ülkeler için yapısal bir sorun halini almıştır. Gelişmenin odak noktası haline gelen büyükşehirlerde bu gelişmelere paralel olarak emek ve sosyal piyasaların hareketliliği yükselmiştir. Ancak bununla beraber geri kalmış bölgelerde emek ve sermaye piyasaları ciddi eksiklikler yaşamaya başlamıştır. Bölgeler arasında gerçekleşen bu yapısal sorun arasındaki farklılıkları ortadan kaldırmak amacıyla getirilen klasik bölgesel kalkınma politikaları her ne kadar başarı sağlasa da problemleri çözme noktasında istenilen sonuca tam anlamıyla ulaşılamamıştır. Bu başarısızlığın temelinde ise geri kalmış bölgelerden merkeze doğru olan kaynak aktarımının dengesiz ve fazla olması, bölgelerin kaynaklarının tam ve etkin olarak kullanılmaması yatmaktadır. Özellikle küresel boyutta ortaya çıkan ve zamanla ulusal piyasaları da etkileyen ekonomik krizler bu sorunların önemli temelini oluşturmaktadır. (Kargı, 2009:22, Cerev ve Bulut, 2019:78). Bu durumlarda problemleri en aza indirmek amacıyla bölgesel kalkınma politikaları neticesinde gerçekleşen bölgeler arasındaki fark, minimuma indirilmeye çalışılmakta ve ülkenin dengeli bir şekilde bölgeler arası fark giderilmek suretiyle topyekûn gelişmesi hedeflenmektedir (Cerev ve Bulut, 2019:77).

1970'li yıllardan itibaren birçok ülkede oluşmaya başlayan Anadolu Kaplanlarının ülkemizde görülmeye başlaması için 1980'leri beklemek gerekmiştir. 1980'li yıllar sonrasında ithal-ikameci bir kalkınma modelinden dışa açık bir büyüme modeline geçen Türkiye'de de yeni modelle uyumlu olduğu düşünülen benzeri mekânsal gelişme eğilimleri gözlenmeye başlamıştır. Geleneksel sanayi yoğunlaşma alanları ve metropolitan bir niteliğe dönüşmüş olan büyük kent merkezleri, ard bölgeleriyle (hinterland) beraber ulusal ekonomideki ağırlığını korumakla beraber, son yıllarda kısa bir süre öncesine kadar azgelişmiş bölge veya Kalkınmada Öncelikli Yöre (KÖY) kapsamında nitelenen bazı illerde de, KOBİ'ler temelinde ve hatta ihracata dayalı olarak hızlı bir sanayileşme süreci gözlenmeye başlamıştır. Söz konusu kent-

lerin ortak yönü, 1980 sonrası ekonominin liberalleşmesi ile birlikte küresel pazarla, özellikle ihracata yönelik üretim aracılığıyla bütünleşmeye başlamaları ve belli bir sermaye birikiminin bu kentlerde oluşmasıdır. 1990'lar daha çok sermaye birikiminin oluşturulduğu süreçlere denk gelirken, 2000'li yıllar bu sermayenin kentlere yansıma yılları olarak ortaya çıkmaktadır (Erman, 2013:51). Tablo 7 ve Tablo 8 sırasıyla Anadolu kaplanlarının ihracat ve ithalat değerlerini göstermektedir.

Tablo 7: Anadolu Kaplanlarının İhracatı (Yıllık, Bin $)

İl	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Afyonkarahisar	358.935	359.751	303.355	309.292	339.840	369.665	408.669
Bilecik	80.079	79.830	124.304	77.180	96.923	101.366	89.502
Çorum	174.953	241.303	333.283	209.640	171.714	714.557	1.539.823
Denizli	2.694.157	2.774.038	2.483.397	2.374.601	2.742.274	3.063.896	2.883.701
Eskişehir	818.979	904.060	827.323	856.794	896.696	1.048.551	1.134.818
Gaziantep	6.707.624	6.950.431	6.719.406	6.860.579	6.990.184	7.208.951	7.811.872
Kayseri	1.889.386	2.120.071	1.809.533	1.743.457	1.876.654	2.362.967	2.496.210
Konya	1.353.485	1.482.362	1.354.000	1.314.247	1.548.956	1.782.997	1.990.513
Malatya	307.737	311.199	250.101	248.397	235.780	224.177	278.957
Kahramanmaraş	846.406	907.913	811.532	866.656	935.686	978.598	890.749
Uşak	260.347	269.267	224.144	249.915	249.737	244.766	253.834
Karaman	334.817	357.482	299.508	305.597	318.170	301.870	266.526
Liste Toplamı	**15.826.906**	**16.757.706**	**15.539.887**	**15.416.356**	**16.402.613**	**18.402.362**	**20.045.173**
Genel İhracat	161480,9	166504,9	150982,1	149247	164494,6	177168,8	180832,7
Genel İhracat İçindeki Payı (%)	9,32	9,64	9,93	10,07	9,76	10,17	11,11

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, https://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri

Tablo 7'ye göe, Anadolu Kaplanlarının İhracatları 2015 ve 2016 yıllarında gerilemiş, 2017 yılında tekrar artmaya başlamış 2019 yılında en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Gaziantep ili Anadolu Kaplanlarının baş lokomotifi olurken Gaziantep'i sırasıyla Denizli ve Konya illeri takip etmektedir. Anadolu Kaplanlarına en düşük katkıyı ise Bilecik ili vermektedir. 2019 yılında yapılan ihracatın %38,9'unu Gaziantep ili tarafından gerçekleşmiştir. 2019 yılında Gaziantep ve Denizli illeri ihracat gelirlerinin %50'sini sağlamıştır. 2018 yılında ise bu oran %50'nin üzerindedir. Tablodan özetle Anadolu Kaplanlarını bir kaplan metaforu üzerinden açıklarsak; kaplanın ön ayak ve pençelerinin Gaziantep, Denizli, Kayseri ve Konya illerinden oluştuğunu söyleyebiliriz.

Tablo 8: Anadolu Kaplanlarının İthalatı (Yıllık, Bin $)

İl	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Afyonkarahisar	57.119	57.136	47.619	110.438	103.279	79.265	76.357
Bilecik	102.732	138.192	89.357	110.827	122.158	119.226	52.414
Çorum	111.137	305.160	283.250	231.677	220.071	514.916	1.656.627
Denizli	2.105.092	2.078.609	1.785.947	1.527.304	1.910.261	1.922.732	1.429.327
Eskişehir	710.580	764.562	682.810	681.300	779.451	890.272	852.173
Gaziantep	5.072.731	5.381.079	4.478.431	4.507.358	5.068.823	4.874.476	5.065.632
Kayseri	1.529.514	1.470.946	1.282.317	1.329.596	1.784.386	1.340.390	1.066.746
Konya	1.073.134	1.277.380	1.049.628	916.891	970.334	828.158	752.777
Malatya	77.548	86.767	73.124	88.893	125.892	102.412	94.189
K.Maraş	1.172.399	1.217.453	1.004.577	1.170.703	1.320.502	1.126.245	1.134.298
Uşak	204.844	240.015	193.973	196.307	242.088	208.473	165.217
Karaman	103.101	102.398	117.282	121.133	114.115	89.356	87.267
Liste Toplamı	**12.319.931**	**13.119.696**	**11.088.316**	**10.992.426**	**12.761.358**	**12.095.921**	**12.433.025**
Genel İthalat	**260.823**	**251.142**	**213.619**	**202.189**	**238.715**	**231.152**	**210.345**
Genel İthalat İçindeki Payı (%)	**4,62**	**5,18**	**4,76**	**4,95**	**5,04**	**5,19**	**5,71**

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, https://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri

Anadolu kaplanlarının ithalat miktarı incelendiğinde ithalat miktarında artış ve azalmaların olduğu değişken bir grafik ortaya çıkmaktadır. 2014 yılında en yüksek seviyesine ulaşan ithalat miktarı 2016 yılında en düşük seviyesine ulaşmıştır. Anadolu kaplanlarının ihracat tablosunda (Tablo 7) olduğu gibi ithalat tablosunda da en büyük pay Gaziantep ilindedir. İhracat tablosundaki iller dışında Kahramanmaraş ilinin ithalat miktarının ilk beş ili içerisinde olduğunu söyleyebiliriz. Tablo 'da göze çarpan bir diğer husus ise Çorum ilinin 2019 yılındaki ithalat miktarındaki artışıdır. İhracat tablosundaki performanslarıyla karşılaştırıldığında Gaziantep ve Denizli illerinin 2013-2019 yılları arasındaki ithalat giderlerinin %50'den fazlasına sahip olduğudur. Kaplan metaforu üzerinden açıklayacak olursak Gaziantep ve Denizli illerinin hem ihracat hem ithalat verilerinde Kaplan'ın ön ayaklarını oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 9: Anadolu Kaplanlarında İhracatçı ve İthalatçı Firma Sayısı (adet)

	2016	2017	2018	2016-2018 % Değişim	2016	2017	2018	2016-2018 % Değişim
İl	İhracat				İthalat			
Afyonk.	294	296	302	2,72	158	169	141	-10,76
Bilecik	56	54	52	-7,14	42	43	40	-4,76
Çorum	129	141	136	5,43	129	117	108	-16,28
Denizli	1047	1041	1061	1,34	638	661	641	0,47
Eskişehir	332	336	336	1,20	337	346	333	-1,19
Gaziantep	2069	2239	2302	11,26	1400	1437	1373	-1,93
Kayseri	1102	1.160	1191	8,08	719	667	652	-9,32
Konya	1696	1737	1869	10,20	1297	1247	1231	-5,09
Malatya	170	159	174	2,35	142	116	152	7,04
K.Maraş	291	269	285	-2,06	283	267	252	-10,95
Uşak	171	165	169	-1,17	205	237	216	5,37
Karaman	94	80	98	4,26	66	41	48	-27,27
Liste Toplamı	**7451**	**7677**	**7975**	7,03	**5416**	**5348**	**5187**	-4,23
Türkiye Geneli	**64896**	**64503**	**68901**	6,17	**66759**	**66631**	**62938**	-5,72
Türkiye Geneli İçindeki Payı (%)	**11,48**	**11,90**	**11,57**		**8,11**	**8,03**	**8,24**	

Kaynak: Uludağ İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği Ar-Ge Şubesi Bursa İli 2017 Yılı Dış Ticaret Değerlendirme Raporu, http://uib.org.tr/tr/kbfile/bursa-ili-2019-yili-dis-ticaret-degerlendirme-raporu

Tablo 9 incelendiğinde 2016-208 yılları arasında İthalat yapan firma sayısında genel bir düşüşün olduğunu, ihracat yapan firma sayısında ise il bazında dalgalanmalarla birlikte genel bir artışın olduğunu ifade edebiliriz. Bu veriden hareketle firmaların ithalattan daha çok ihracata yöneldiğini belirtebiliriz. Anadolu kaplanlarının firma sayısı tablosunda da ithalat ve ihracat tablolarında (Tablo 8 ve 9) olduğu gibi ilk sırada Gaziantep ilinin yer aldığını ithalat ve ihracat tablosundaki sıralamanın tablo 9'da değiştiğini ve Gaziantep ilinden sonra ikinci sırayı Konya ilinin aldığını söyleyebiliriz.

Tablo 10: Anadolu Kaplanlarının Sektör Bazında İhracatları (Bin $)

SEKTÖR	2018	2019	DEĞİŞİM (%)
AFYONKARAHİSAR			
Çelik	0,00	25,66	
Demir ve Demir Dışı Metaller	134,38	80,57	-40,05
Elektrik Elektronik	3,60	0,00	-100,00
Madencilik Ürünleri	263,08	792,80	201,35
Makine ve Aksamları	0,00	35,69	
Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri	0,19	0,00	-100,00
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	75,17	85,03	13,11
TOPLAM	**476,43**	**1.019,74**	**114,04**
BILECIK			
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	20,60	43,96	113,37
Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri	24,74	0,00	-100,00
TOPLAM	**45,34**	**52,38**	**15,52**
ÇORUM			
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	45,33	284,36	527,29
Demir ve Demir Dışı Metaller	0,00	16,68	
Elektrik Elektronik	4,26	0,00	-100,00
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	73,57	230,83	213,77
İklimlendirme Sanayii	0,00	0,75	
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	3,46	20,06	479,69
Kuru Meyve ve Mamulleri	2,68	0,00	-100,00
Makine ve Aksamları	138,45	20,60	-85,12
Meyve Sebze Mamulleri	24,41	0,00	-100,00
Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri	8,85	0,00	-100,00
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	53,64	0,00	-100,00
TOPLAM	**354,65**	**573,28**	**61,65**
DENIZLI			
Çelik	2.843,92	1.472,90	-48,21
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	25,62	2,29	-91,05
Demir ve Demir Dışı Metaller	66,50	130,50	96,25
Deri ve Deri Mamulleri	5,15	4,03	-21,75
Elektrik Elektronik	0,00	589,50	
Fındık ve Mamulleri	29,56	0,00	-100,00
Halı	4,18	30,33	626,02
Hazır giyim ve Konfeksiyon	1.380,98	4.510,51	226,62
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	51,95	39,32	-24,32
İklimlendirme Sanayii	0,00	0,17	

Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	60,26	204,68	239,67
Kuru Meyve ve Mamulleri	54,92	0,00	-100,00
Madencilik Ürünleri	309,60	445,19	43,80
Makine ve Aksamları	404,47	63,97	-84,18
Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri	89,05	133,23	49,62
Otomotiv Endüstrisi	0,00	98,90	
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	140,02	238,09	70,03
Tekstil ve Hammaddeleri	98,02	887,66	805,64
Yaş Meyve ve Sebze	18,60	34,50	85,50
TOPLAM	**5.582,80**	**8.885,79**	**59,16**
ESKIŞEHIR			
Çelik	0,00	33,01	
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	0,00	112,75	
Demir ve Demir Dışı Metaller	33,72	75,58	124,17
Elektrik Elektronik	37,10	395,92	967,05
Fındık ve Mamulleri	0,00	10,13	
Gemi ve Yat	63,95	0,00	-100,00
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	39,19	8,08	-79,38
İklimlendirme Sanayii	24,98	83,38	233,74
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	37,39	146,44	291,64
Kuru Meyve ve Mamulleri	0,00	0,00	
Madencilik Ürünleri	409,72	380,26	-7,19
Makine ve Aksamları	38,91	542,61	1294,53
Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri	0,12	2,67	2128,25
Otomotiv Endüstrisi	191,27	51,67	-72,99
Savunma ve Havacılık Sanayii	827,06	2.226,64	169,22
TOPLAM	**1.703,42**	**4.069,13**	**138,88**
GAZIANTEP			
Çelik	248,86	720,94	189,69
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	19,30	103,80	437,81
Demir ve Demir Dışı Metaller	275,81	182,13	-33,96
Deri ve Deri Mamulleri	345,72	217,40	-37,12
Diğer Sanayi Ürünleri	0,00	0,02	
Elektrik Elektronik	25,80	248,13	861,62
Fındık ve Mamulleri	0,00	84,01	
Halı	3.395,16	7.446,82	119,34
Hazır giyim ve Konfeksiyon	556,17	247,98	-55,41
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	2.268,69	3.241,59	42,88
İklimlendirme Sanayii	82,08	1.442,69	1657,68

Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	1.007,52	2.820,77	179,97
Kuru Meyve ve Mamulleri	421,24	189,59	-54,99
Madencilik Ürünleri	6,04	9,44	56,25
Makine ve Aksamları	104,94	145,84	38,98
Meyve Sebze Mamulleri	55,52	205,16	269,53
Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri	696,69	958,83	37,63
Mücevher	0,00	0,09	
Otomotiv Endüstrisi	64,07	98,64	53,96
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	400,71	159,23	-60,26
Tekstil ve Hammaddeleri	2.324,22	5.338,57	129,69
Yaş Meyve ve Sebze	28,14	4,63	-83,55
Zeytin ve Zeytinyağı	0,00	39,82	
TOPLAM	**12.326,70**	**23.906,14**	**93,94**
KARAMAN			
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	550,68	537,44	-2,41
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	0,00	136,12	
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	23,50	40,29	71,45
Yaş Meyve ve Sebze	11,78	0,00	-100,00
TOPLAM	**585,96**	**713,85**	**21,83**
KAYSERI			
Çelik	360,54	518,44	43,79
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	4,18	20,32	386,56
Demir ve Demir Dışı Metaller	404,77	889,58	119,77
Diğer Sanayi Ürünleri	0,23	0,00	-100,00
Elektrik Elektronik	110,68	187,33	69,26
Halı	10,08	1,00	-90,09
Hazır giyim ve Konfeksiyon	40,38	17,53	-56,58
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	0,00	108,28	
İklimlendirme Sanayii	11,54	219,35	1801,43
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	251,36	209,09	-16,82
Madencilik Ürünleri	59,82	148,38	148,03
Makine ve Aksamları	69,79	426,87	511,67
Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri	536,36	1.746,18	225,56
Otomotiv Endüstrisi	25,69	13,28	-48,29
Savunma ve Havacılık Sanayii	0,00	5,24	
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	70,66	41,66	-41,04
Tekstil ve Hammaddeleri	289,51	603,14	108,33
TOPLAM	**2.245,57**	**5.155,67**	**129,59**

KAHRAMANMARAŞ			
Çelik	0,00	24,80	
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	0,00	29,00	
Demir ve Demir Dışı Metaller	347,87	679,56	95,35
Elektrik Elektronik	0,00	19,91	
Hazır giyim ve Konfeksiyon	35,43	348,79	884,51
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	0,00	27,82	
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	12,57	8,25	-34,38
Meyve Sebze Mamulleri	4,11	0,00	-100,00
Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri	0,00	119,49	
Tekstil ve Hammaddeleri	1.203,74	1.961,96	62,99
TOPLAM	**1.603,71**	**3.219,58**	**100,76**
KONYA			
Çelik	112,43	115,06	2,34
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	63,24	32,70	-48,29
Demir ve Demir Dışı Metaller	373,82	466,29	24,74
Deri ve Deri Mamulleri	6,70	0,04	-99,43
Diğer Sanayi Ürünleri	0,05	0,00	-100,00
Elektrik Elektronik	27,31	61,32	124,56
Fındık ve Mamulleri	0,00	8,70	
Gemi ve Yat	0,00	89,07	
Halı	0,00	8,67	
Hazır giyim ve Konfeksiyon	0,27	58,73	21719,87
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	554,91	1.183,39	113,26
İklimlendirme Sanayii	425,64	483,16	13,51
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	306,06	376,56	23,04
Kuru Meyve ve Mamulleri	31,13	18,14	-41,72
Madencilik Ürünleri	312,98	88,06	-71,86
Makine ve Aksamları	387,73	1.773,26	357,34
Meyve Sebze Mamulleri	5,58	333,53	5874,60
Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri	53,68	123,01	129,14
Otomotiv Endüstrisi	634,12	932,22	47,01
Savunma ve Havacılık Sanayii	59,17	253,55	328,50
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	305,79	8,09	-97,36
Tekstil ve Hammaddeleri	0,00	0,78	
Yaş Meyve ve Sebze	17,84	15,82	-11,32
TOPLAM	**3.678,45**	**6.430,15**	**74,81**

MALATYA			
Çelik	0,71	0,00	-100,00
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	0,41	0,00	-100,00
Demir ve Demir Dışı Metaller	0,00	0,66	
Diğer Sanayi Ürünleri	0,42	0,00	-100,00
Elektrik Elektronik	18,59	71,84	286,50
Fındık ve Mamulleri	149,50	0,00	-100,00
Hazır giyim ve Konfeksiyon	6,87	670,29	9649,84
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	29,45	36,10	22,60
İklimlendirme Sanayii	63,50	0,00	-100,00
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	33,19	0,00	-100,00
Kuru Meyve ve Mamulleri	151,37	260,30	71,96
Madencilik Ürünleri	1,62	0,00	-100,00
Makine ve Aksamları	15,98	44,53	178,60
Meyve Sebze Mamulleri	0,00	48,65	
Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri	2,10	0,00	-100,00
Otomotiv Endüstrisi	0,00	1,49	
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	0,00	101,15	
Tekstil ve Hammaddeleri	31,03	0,00	-100,00
TOPLAM	**504,76**	**1.235,03**	**144,68**
UŞAK			
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	69,65	0,00	-100,00
Deri ve Deri Mamulleri	78,50	167,02	112,76
Halı	231,00	0,00	-100,00
Hazır giyim ve Konfeksiyon	38,30	24,29	-36,57
Madencilik Ürünleri	25,28	0,00	-100,00
Makine ve Aksamları	19,60	0,00	-100,00
Meyve Sebze Mamulleri	0,00	13,15	
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	15,96	0,00	-100,00
Tekstil ve Hammaddeleri	0,00	28,88	
TOPLAM	**478,29**	**233,35**	**-51,21**
TOPLAM	**445.867,05**	**425.834,45**	**-4,49**

Kaynak: Türkiye İhraççılar Meclisi, İller Bazında Sektör Rakamları, https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari.

Anadolu Kaplanlarının sektör bazlı ihracatları incelendiğinde ihracat alanında ilk sırada yer alan Gaziantep ilinde Halı sektörünün başı çektiği halı sektörüne paralel olarak gelişen tekstil ve hammaddeleri sektörünün ikinci sırada geldiği görülmektedir. Anadolu kaplanlarının ihracat tablosu (Tablo 7)'nda Gaziantep ilinden sonra gelen Denizli ilinde ise sektör bazında ilk sı-

rada Hazır Giyim ve Konfeksiyonun yer aldığı, Konya ilinde ise Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri sektörünün ilk sırada bulunduğu, Kayseri ilinde ise Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri sektörünün ilk sırada olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Dünya üzerinde farklı ölçeklerde gelişse de hemen hemen her ülkede bölgeler arası gelişmişlik farkı göze çarpmaktadır. İktisadi nedenler arasında ise genelde imalat sanayiinin dengesiz dağılımı ve işgücü verimliliğinin düşük olması, tarımdaki işgücü verimliliğinin düşük olması ve tüm bu sebeplerin bölgeler arası farklılık göstermesi, iç ticaret hadlerinin tarımın aleyhine gelişmesi, geri kalmış bölgelerdeki yüksek doğurganlık ve düşük işgücüne katılım oranları ile pazarlara ve girdi kaynaklarına göre konum gibi etkenlere dayanmaktadır.

Türkiye'de özellikle 1980 sonrası ekonomi politikalarındaki köklü dönüşüm nedeniyle küresel etkilere ve bölgelerin-illerin kendi içsel dinamiklerine bağlı olarak endüstriyel faaliyetlerin yer seçiminde bir coğrafi farklılaşma görülmekte ve yeni sanayi bölgeleri ortaya çıkmaktadır. Gerek büyük metropollerin servis ekonomileri yönünde gelişmesiyle daha önce buralarda bulunan bazı sanayilerin komşu illere taşınması gerekse bazı illerin "anadolu kaplanları" biçiminde gelişim göstermeleri ve yine günümüzdeki küresel ortamda rekabet olgusu, ulusaldan daha yerele kayma eğilimine girmesi, ülke genelindeki rekabetçiliğin ötesinde kent seviyesinde rekabet algısına, artık şehirlerin rekabet güçlerine odaklanmayı zorunlu kılmaktadır. Türkiye'deki Anadolu kaplanlarının oluşumunu, dış ticaret performansları özelinde değerlendirmeye çalışan bu çalışma; ulusal ve uluslararası gelişmeler ve faktörler yanında yerel özelliklerin de önemli bir işleve sahip olduğunu vurgulamaktadır. Anadolu kaplanları olarak nitelendirilen 12 il Afyonkarahisar, Bilecik, Çorum, Denizli, Eskişehir, Gaziantep, Kayseri, Kahramanmaraş, Karaman, Konya, Malatya ve Uşaktır. İşte 1980'li yıllardan itibaren ekonomik canlanmanın yaşandığı Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bulunan bu 12 ilin dış ticaret performansları İhracatı, İthalatı, İhracatçı ve İthalatçı Firma Sayısı, Anadolu Kaplanlarının Sektör Bazında İhracatları üzerinden analiz edilmiştir. Veriler analiz edildiğinde sektörel gelişimler üzerinde Coğrafi ve özel konumun, iklimin ve bitki örtüsünün, yer şekilleri ve ulaşım ağının gelişmişlik düzeyleri etkili olmuştur. Eskişehir ilinde Savunma ve Havacılık Sanayi sektörünün ilerlemiş olması da bu görüşü destekler niteliktedir. Dünyada ve ulusal ekonomide yaşanan değişimler; rekabet

ve girişimcilik gibi değerlerin öne çıkması, bu tür özellikleri bünyesinde barındıran illerin, yeni ortama görece kolay uyum sağlamaları, Türkiye gerçeği düşünüldüğünde, bu on iki gelişme odağının gerek ulusal, gerek uluslararası düzlemde rekabet güçlerini oluşturup, koruyabilmeleri; yerel sanayicilerin ortaya koyacakları çabalar kadar, yatırım, ihracat, finansman, eğitim, altyapı hizmetleri vb. konularında yerel sanayicilere destek olacak yerel veya merkezi yönetimlerin sağlayacakları kamu destekleme politikalarına da bağlı olduğu açıkça görülmektedir. Çalışmanın ulaşmaya çalıştığı sonuç bölgeye ait kaynaklarda meydana geçirilecek hareketlilik, yerel girişimciliğin teşviki ve bölgedeki gelir ve istihdam seviyelerindeki artış ile bunun getireceği yaşam seviyesindeki iyileşmeye dikkat çekmek olmuştur.

KAYNAKÇA

Ansal, H. (1997). Üretim Organizasyon Biçimi Olarak Anadolu Kaplanları ve Dünyadaki Benzerleri. TMMOB 1997 Sanayi Kongresi Bildiriler Kitabı. Ankara: TMMOB.

Ataay, F. (2004). Türkiye'de Kentsel ve Bölgesel Gelişme Dinamikleri (1923-2000), Küreselleşme Kıskacında Kent ve Politika, der. M. Güneş, Ankara: Detay Yayıncılık.

Buğra, A. ve Savaşkan, O. (2012). Politics and Class: The Turkish Business Environment in the Neoliberal Age. New Perspectives on Turkey, 46, 27-63.

Cerev, G, ve Bulut, S . (2019). Bölgesel Kalkınma ve İşgücü: Bingöl İli İşgücü Piyasası Üzerine Bir İnceleme . Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3(1), 75-92.

Çetin, M. (2007). Yerel Ekonomik Kalkınma Yaklaşımı ve Uluslararası Organizasyonlar, Yönetim ve Ekonomi, 14(1), 153-170.

Dinler, Z. (2012). Bölgesel İktisat. (9.Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.

Eraydın, A. (2002). Yeni Sanayi Odakları: Yerel Kalkınmanın Yeniden Kavramlaştırılması, Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.

Eraydın, A. (2006). Mekansal Süreçlere Toplu Bakış, Değişen Mekan, Mekansal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış: 1923-2003, der A. Eraydın, Ankara: Dost Kitabevi.

Erkul, K. A. (2013). Küreselleşmenin Küçük Kentlere Yansıması Bağlamında Kastamonu ve Bölgesel Kalkınma Deneyimi . Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 37(1), 1-17.

Erman, T. (2013). Küresel ve Yerel Dinamikler Altında 'Anadolu Kaplanı' Kentleri, İdealkent, 4(8), 50-73 .

Kara, M. (2018). Türkiye'de İl Düzeyinde Dış Ticaretin Mekânsal Analizi, Journal of Yaşar University , 13(51), 293-304.

Kargı, N. (2009). Bölgesel Kalkınma Yaklaşımlarındaki Gelişmeler ve AB Perspektifi Altında Türkiye'nin Bölgesel Politika Analizi. International Journal of Economic and Administrative Studies, 1 (3), 19-39.

Karluk, Rıdvan S. 1999. Türkiye Ekonomisi. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Kaya, A. (2009).Türkiye'de Bölgesel Net Mali Yansıma, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.

Kumral, N. (1994). Bölgesel Gelişme ve Kalkınma Ajansları. İktisat İşletme ve Finans, (105), 60-64.

Küçüker, C. (1998). Bölgesel Kalkınma ve Kentsel Gelişme, Türkiye Ekonomisi Sektörel Analiz, (Ed. Ahmet Şahinöz), Turhan Kitabevi, Ankara, 1998.

Özgen, L. (2007). Küresel Dünyada Kentin Rolü ve Ana Akslar Dışında Kalan Kentlerde Dönüşümler: Burdur Örneği. Birinci Burdur Sempozyumu: Bildiriler. (der. Gökay Yıldız, M. Zeki Yıldırım, Şevkiye Kazan) Isparta: Fakülte Kitabevi.

Öztürk, U. C. ve Cevher, E. (2015). 10 Kaplan Gücünde Kobiler Mi? Soyu Tehlikede İşletmeler Mi?: Anadolu Kaplanlarının Dünü ve Bugünü Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi, 3(2),190-202.

Pınarcıoğlu, M. (2000). Development of Industry and Local Change. Ankara: Middle East Technical University, Faculty of Architecture Press.

Takım, A. (2010). Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Planlarının İktisat Politikalarının Performansına Etkisi: Zonguldak- Bartın ve Karabük Örneği, E-Journal of New World Sciences Academy, 5(3), 259-275.

Varol, Ç , Eceral, T . (2013). Denizli Tekstil Sanayi: Yerel Kalkınmada Bir Başarı Hikâyesi mi?, İdealkent, 4(8), 180-199 .

Yılmaz, Ö. (2010). Bölgesel Eşitsizlik: Türkiye Örneği. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 15(1-2), 1-19.